

**TEMA MUZEJSKE
ČUVAONICE:
REPREZENTANT
ZANIMANJA PROFESORA
IVE MAROEVIĆA I
DALJE JE NAŠ NAJVEĆI
MUZEJSKI PROBLEM**

DR. SC. ŽARKA VUJIĆ

Filozofski fakultet Sveučilišta u
Zagrebu
zvujic@ffzg.hr

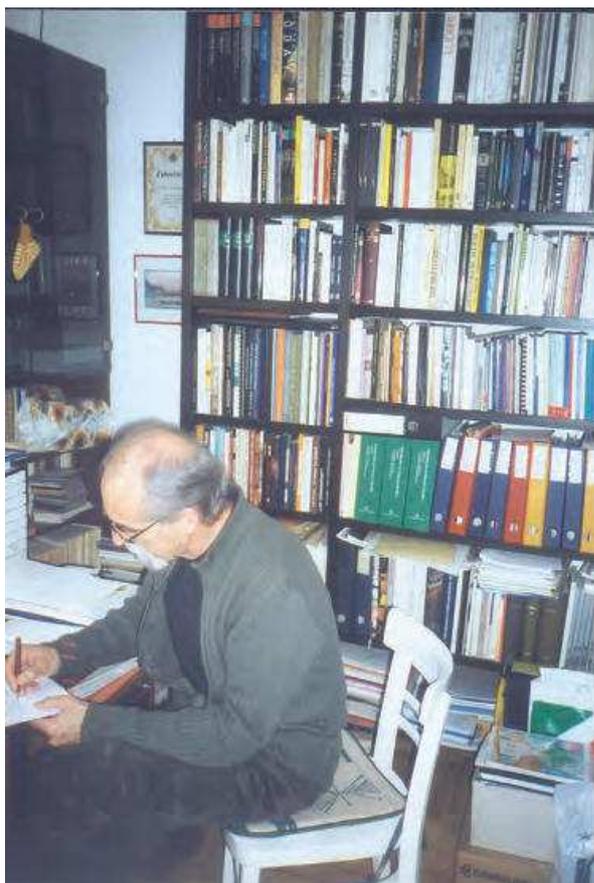
DR. SC. HELENA STUBLIĆ

Filozofski fakultet Sveučilišta u
Zagrebu
hstublic@ffzg.hr

Potreba komemoriranja ili održavanja sjećanja na pojedince koje zajednica posebno označuje i smatra važnima i vrijednima javila se godinu dana prije 10-godišnjice smrti, ali i 80-godišnjice rođenja prof. dr. sc. Ive Maroevića (1937. – 2007.). Kako smo bili i ostali skloniji ne pasivnom slavljenju, nego proaktivnom okupljanju koje će donijeti ne samo održavanje sjećanja nego i korist našoj muzejskoj zajednici, opredijelili smo se za organiziranje malog skupa koji je u jesen 2017. godine nastojao problematizirati jednu od profesoru najbližih tema iz područja muzeografije – temu muzejske čuvaonice ili depoa. Bivajući uz I. Maroevića profesionalno godinama (od studentsko-profesorskoga do suradničkog odnosa), mislimo da smo uspjeli razu-

mjeti to zanimanje koje je proizišlo iz ranoga i stalno održavanoga istraživačkog zanimanja za oblikovanje arhitekture i prostora u Hrvatskoj te višedesetljetne odgovornosti za kolegij *Zaštita spomenika kulture* i poslije *Zaštita muzejskih zbirki* u okviru diplomskih studija na Filozofskom fakultetu. Argumentiramo ga ponovljenim iščitavanjem svega što je profesor o toj temi napisao te njegovom arhivskom dokumentacijom koju posjedujemo na Filozofskom fakultetu, a koja se također pokazala važnim i dosad nekorištenim vrelom informacija.

U osnovnom priručniku za razumijevanje muzeologije na hrvatskom jeziku, objavljenom 1993. godine kao *Uvod u muzeologiju*, temu muzejske čuvaonice I. Maroević tek je dodirnuo, i to u dva poglavlja – jednome posvećenom povijesti muzeja i muzeologije, a drugome praktičnoj muzeologiji, odnosno muzeografiji i instituciji muzeja. Kako se u povijesnom dijelu i pregledu nastanka muzeja pretežito služio Bazinovom knjigom *The Museum Age*, ne treba čuditi da se poslužio i njegovim uvidom u promjenu koja se u muzejima dogodila postupno tijekom druge polovice 19. stoljeća, a početkom 20. st. postala muzejskim kanonom. Mislimo pritom na podjelu muzejske građe u muzejima na onu za publiku i onu za poznavatelje. Time je počelo stvaranje, kako to kaže G. Bazin, dvodijelnog muzeja.¹ Pisano elaboriranje ove ideje započine sredinom 19. st., no u stvarnosti njezine posljedice postaju vidljive u postavu i prostornoj organizaciji Prirodoslovnog muzeja na novoj lokaciji u South Kensingtonu u Londonu 1886. godine. Prvi umjetnički muzeji dvodijelno organizirani (1907.) bili su Bavarski nacionalni muzej u Münchenu i Muzej lijepih um-

Slika 1. Profesor Ivo Maroević u svojoj radnoj sobi (obiteljska fotografija)

jetnosti u Bostonu. Godine 1909. glasoviti kustos Zbirke antikviteta Louvrea Salomon Reinach predlaže u časopisu *Revue Archéologique* stvaranje podzemnih muzejskih čuvaonica (što će se dogoditi šest desetljeća poslije).² Istaknimo u ovoj prilici i prvi poznati domaći primjer spomena muzejske čuvaonice u novinskom prilogu u *Novom pozoru* iz 1868. godine, u kojemu se predstavlja projekt preuređenja zgrade Zemaljske bolnice (današnje zgrade Rektorata Sveučilišta u Zagrebu) za potrebe Akademije i Narodnog muzeja, za što se osobito zalagao I. Kukuljević Sakcinski. Vjerojatno je projekt preuređenja (četiri tlocrta i jedan presjek) pripremio Aleksandar Brdarić koji je ovako prostorno organizirao zgradu na tadašnjem Trgu N. na kojemu se 1864. godine

održala naša prva gospodarska izložba: „u prizemlju Akademija i knjižnica, u prvom katu galerija (pinakoteka) i arheološka, u drugom katu prirodoslovna sbirka, napokon u podzemlju stanovi za služinčad, preparateura, soba za prepariranje, skladišta prirodnina (nepripravljenih) i starine oteške kano n.p. kamenje s nadpisi“³ itd. Nema sumnje kako ova organizacija odslikava postojanje određene dvodijelnosti i svakako ozbiljnije i razrađenije razumijevanje tehnologije muzejskog rada. Projekt preuređenja, nažalost, nije doživio ostvarenje, a naš Narodni muzej nikada nije doživio svoje cjelovito oprostorenje te se ciklički dugo vremena pojavljivao kao potencijalni arhitektonski zadatak.⁴

Dakle, prva podjela muzejske građe koja se dogodila u povijesti muzeja prouzrokovala je nužnost da se muzeji „počinju aktivno baviti problemima zaštite i pohrane predmeta u spremištima“⁵. Mislili smo da je to bilo vidljivo u sadržaju *Madridske konferencije* 1934. godine koju smo već učvrstili u profesionalnoj zajednici kao prvu veliku međunarodnu konferenciju muzejskih profesionalaca. Riječ je o skupu koji su pokrenuli ravnatelji umjetničkih muzeja, stoga su predstavnici ovih muzeja prevladavali i sudjelovanjem i izlaganjima u Akademiji lijepih umjetnosti u Madridu, a koja su objavljena godinu dana poslije u dva sveska pod naslovom *Muséographie: architecture et aménagement des musées d'art*. Naime, smještanjem tema iz područja muzejske arhitekture i razvoja i organizacije muzeja po zbirkama u muzeografiju jasno se pokazalo razlikovanje praktičnog vida znanosti od muzeologije kao teorije muzeja. Kada je riječ o priložima povezanim s muzejskom arhitektu-

rom, dotaknuli su se svega onoga što je i danas aktualno u vezi sa zgradama namijenjenim muzejskoj tehnologiji: arhitektonskog programa općenito, uređenja izložbenih i servisnih prostora, rasvjete (s tako poznatom dilemom dnevne nasuprot umjetnoj), preuređenja spomeničkih zgrada za potrebe muzeja, zadovoljavanja mikroklimatskih uvjeta itd. Relativno veći prilog o organizaciji čuvaonica, dodatnih i studijskih zbirki pripremio je ravnatelj Galerije slika Muzeja povijesti umjetnosti u Beču dr. sc. Alfred Stix. Uvidom u njega stekao se zaključak kako

su austrijskomu muzealcu u prvom planu bile zbirke, odnosno kriteriji prema kojima će se obavljati klasifikacija predmeta za izlaganje u postavu ili u obliku paralelnih i studijskih zbirki (a spominje i one didaktične), kako će se potonje predstaviti javnosti itd. Iako je bilo govora o mikroklimatskim uvjetima čuvanja, nije bilo o prostornoj organizaciji ni tehničkom uređenju čuvaonica te pridruženim servisnim prostorima. Zasad nismo uspjeli otkriti nijednoga našeg sudionika *Madridske konferencije*, a jedini primjerak spomenutog zbornika radova u

Slika 2. Dvotomno izdanje radova s Madridske konferencije 1934. Izvor: Todocoleccion, „*Museographie, Conférence, Madrid 1934. 2 vol. en francés. 23x29 cm*“, <https://www.todocoleccion.net/libros-antiguos/museographie-conference-madrid-1934-2-vol-frances-23x29-cm~x114888975> (pristupljeno 25. kolovoza 2018.).

našim javnim knjižnicama pronađen je u Strossmayerovoj galeriji starih majstora HAZU i nema sumnje da je recepcija njegova sadržaja na našim prostorima bila gotovo zanemariva (sl. 2).⁶

Postavke europske muzeologije i muzeografije na kraju su tridesetih godina 20. stoljeća došle iz Pariza, u kojemu je École de Louvre krajem 1939. godine završila tada mlada djelatnica Muzeja za umjetnost i obrt Zdenka Munk. Inače, u Parizu je prije toga boravio i njezin suprug Zdenko Vojnović, prvi predavač muzeologije na Sveučilištu u Zagrebu (1950.). Prema riječima Stanka Staničića, nove su se postavke promišljale i širile u MUO-u početkom Drugoga svjetskog rata na stručnim sastancima petkom popodne, a odjeke toga nalazimo i u podacima o suvremenom sustavu inventarizacije građe koji uvodi Munk⁷ te u teorijskim tekstovima njezina supruga (sa središnjom temom muzejske pedagogije), nastalim u kratkom razdoblju djelovanja poslije rata. Sama tema muzejske čuvaonice nije bila znatnije elaborirana, no to je vrijeme kada naši muzealci, kao što će se ponoviti i 1991. godine, skrivaju i izmještaju građu te se, primjerice poput Antuna Bauera, tada voditelja Gipsoteke, intenzivnije bave nekim drugim muzejskim poslovima, primjerice razvijanjem dragocjenog sustava likovne dokumentacije (Arhiv za likovne umjetnosti HAZU počinje nastajati tijekom rata!). Poslije rata potonji će kolekcionar, muzealac i poslije profesor muzeologije na poslijediplomskom studiju muzeologije, osim što će uspjeti urediti Gipsoteku i otvoriti njezin prvi postav, započeti 1953. godine s objavljivanjem našega prvog stručnog časopisa – *Muzeologija* – i u njemu imati priliku javno se posvetiti i

elaboriranju teme muzejske čuvaonice. Razumljivo, Baueru su u prvom planu muzejske zbirke i sabiranje, no vrlo rano uspostavlja velik tematski blok u kojemu se bavi muzejskom arhitekturom.⁸ Ipak, tema muzejske čuvaonice nikada se kod njega neće pojaviti kao tema promišljanja ili objavljenog teksta. Zapravo, pregled spomenutog časopisa, jednako tako i časopisa *Informatica Museologica* koji počinje živjeti kao bilten od 1970., pokazuje kako su se tek 1977. godine pojavili prilozi koji se odnose na našu temu.

Tada mlada arheologinja i zaposlenica Muzejskoga dokumentacijskog centra Višnja Zgaga donosi prijevod prikaza tzv. *Internacionalne konferencije muzejskog deponiranja*, koja je održana u Washingtonu krajem 1976. godine, s osam zanimljivih zaključaka i preporukama za muzejske profesionalce, što sve svjedoči o vidljivome međunarodnom okupljanju oko zanemarene teme u vremenu velike krize muzeja te početnih godina uvođenja računalne obrade muzejske građe.⁹ Inače, jedan od završnih prijedloga bilo je objavljivanje ne samo publikacije izlaganja sa spomenute konferencije već i priručnika za planiranje i tehničko opremanje čuvaonica, koji se doista 1979. godine i pojavio pod naslovom *Museum collection storage*¹⁰. No, Zgaga za taj isti broj strukovnog časopisa prevodi i jedan drugi znakovit članak. Riječ je o *Novom sistemu „vidljive pohrane“*¹¹, u kojemu se kratko opisuje doista važna prekretnica u prostornoj organizaciji muzeja, i to u novoj muzejskoj zgradi Antropološkog muzeja Sveučilišta Britanske Kolumbije koja je prema projektu kanadskog arhitekta Arthura Ericksona izgrađena i otvorena javnosti 1976. godine. U zgradi je prostor čuvaonica, koji je

zauzimao četvrtinu od 5000 m² prostora, prvi put u zapadnoj muzeografiji uređen kao otvorena čuvaonica čija je sva građa (uključujući „duplikate, predmete manje vrijednosti“ i sl.) bila smještena u nizu staklenih vitrina, ladica i polica i dopunjena solidnom dokumentacijom te tako na raspolaganju istraživačima i ostalim zainteresiranim posjetiteljima za dublje istraživanje. Naravno da se postavlja pitanje utjecaja ovih kratkih priloga u našoj muzejskoj zajednici.¹²

Primjerice, kada 2001. godine Ida Vranić otkriva ponovno ovaj svojevrsni međašni kamen u viđenju muzejskog fundusa i čuvaonice, te boravi ondje i o tome piše u *Ethnologici Dalmatici*¹³, ne spominje da je domaća muzejska zajednica već imala mogućnost saznati o ovom projektu. Vranić donosi i pozitivna i negativna iskustva ove otvorene čuvaonice i čitavog poslanja Muzeja uspostavljenog na sveopćoj dostupnosti građe te s pravom ustanovljuje važnost istraživanja posjetitelja i njihovih potreba. Razumijevanju javnog shvaćanja metode otvorene čuvaonice na primjeru istraživanja mišljenja posjetitelja spomenutoga Antropološkog muzeja posvetila se 2016. godine u diplomskom radu S. Dawes: „Što zapravo oko otvorene čuvaonice zaustavlja pozornost i zanimanje posjetitelja? Na koje načine posjetitelji razumiju svrhu i važnost otvorene čuvaonice u muzejima? Na koje načine otvorena čuvaonica utječe na muzejska iskustva posjetitelja?“¹⁴ Rezultati istraživanja, provedenog na relativno manjem uzorku (30) i metodom polustrukturiranih upitnika, nisu neočekivani i predlažu pozitivno stajalište o posebnim prostorima ispunjenim predmetima. No, bilo bi zanimljivo vidjeti kako bi na njih reagirali mladi ljudi rođeni poslije 2000.

godine, odrasli s mobitelom i naviknuti na aplikacije, QR kodove i uvećane realnosti koje donose dodatne podatke i kontekste predmeta, a koji počinju zasjenjivati stvarni muzejski predmetni svijet i činiti ga manje uzbudljivim i izazovnim negoli je onaj virtualni.

Muzejska zajednica u Hrvatskoj, barem prema uvidu u strukovne časopise, pokušala se muzejskim čuvaonicama naglašnije pozabaviti uoči i na samom početku ratnih zbivanja 1991. godine. Tada se pojavio, osim napisa o čuvanju pojedinih zbirki Muzeja za umjetnost i obrt autorica N. Tarbuk i J. Galjer, i kratki, no istodobno i naš najpotpuniji muzeološki prilog o čuvaonicama umjetnina, i to iz pera tadašnjeg voditelja Strossmayerove galerije starih majstora HAZU Đure Vandure – *Galerijski predmet u depou*.¹⁵ U njemu Vandura, prije svega, elaborira pojam čuvaonice i njezinu uporabu u muzejskom okružju, jednako tako i kriterije za odjeljivanje materijala u čuvaonici od kojih zapravo treba razlikovati dvije skupine – onu građu koja se prostornim i vremenskim odrednicama, kao i svojom vrstom, uopće ne može uklopiti u koncepciju muzeja te onu drugu građu koja pripada, kako on piše, „primarnoj profilaciji“ (mi bismo danas rekli poslanju ustanove), no zbog različitih razloga (nedostatka prostora za razvijanje postava, svojevrsne upitne provenijencije i autorstva i sl.) nije uspjela osigurati svoje mjesto u postavu. Prema toj osnovnoj podjeli on preporučuje i stvarnu podjelu materijala u čuvaonici umjetničkih djela. Inače, Vandura ponavlja mišljenje profesora Maroevića, koje je i sam iskustveno doživio, da je tema muzejske čuvaonice „većinom na margini“, te daje doista poticajno rješenje: „Najbolji rezultati,

i za muzej i za predmete, postignuti su tamo gdje je depo uključen u živu aktivnost muzejske prakse.“ Takvu aktivnost Vandura je planirao postići ravnopravnim uključivanjem studijske čuvaonice u projekt stalnog postava Galerije, strukovnoj javnosti predstavljen 1994. godine.¹⁶ Pritom se vodio primjerima dobre europske prakse, prije svega primjerom Sekundengalerie Muzeja povijesti umjetnosti u Beču te dostupnom čuvaonicom londonske Nacionalne galerije. „Takvoj otvorenosti i cjelokupnoj demistifikaciji galerijske djelatnosti trebala bi težiti i Strossmayerova galerija“, pisao je poticajno Vandura.¹⁷ Nažalost, ovo razmišljanje, jednako tako ni vizija studijske čuvaonice, nisu uspjeli doživjeti ni najmanji opseg ostvarenja u Akademijinoj palači. Čini nam se da razlog na prvome mjestu treba tražiti u bremenitom trenutku u kojemu je najvažnije bilo zbrinjavanje i postizanje osnovne zaštite umjetnina tijekom ratnih sukoba i njihove daljnje prijetnje. Potom je tu i naše redovito teško prihvaćanje promjena u profesionalnom djelovanju. Tako je tek krajem devedesetih godina, još više početkom novog stoljeća, došlo do aktivnijih sagledavanja teme pristupačnosti i važnosti prostora muzejske čuvaonice. Njima na svoj način pripada i jedan nedovoljno poznat i promican primjer iz Slavenskog Broda, odnosno iz Galerije Branka Ružića. Naime, surađujući s akademskim slikarom Predragom Gollom, koji je od 1991. do 1997. godine obavljao dužnost voditelja Galerijskog odjela Muzeja Brodskog Posavlja i Zbirke skulptura Branka Ružića, došla je do nas jedna božićna čestitka na kojoj je bio prikaz otvorene čuvaonice potonje Zbirke, a koji se, srećom, pojavio i fotografski dokumentiran (*Predrag Goll,*

ravnatelj pokazuje „Otvoreni depo“ s donacijom Branka Ružića, Slavonski Brod) u jednom prilogu u *Informatici Museologici* 1999. godine (sl. 3).¹⁸

No, što je o otvorenim i studijskim čuvaonicama te općenito muzejskim čuvaonicama doista mislio prof. dr. sc. Ivo Maroević? U osamdesetim godinama 20. stoljeća on ima veliku misiju osnivanja Katedre za muzeologiju (1984.), razvijanja studija muzeologije (od 1986.), ali i posao utemeljenja mlade discipline na postavkama informacijskih znanosti, posebice promišljanjima prof. dr. sc. M. Tuđmana. U odnosu na nabrojano nema prevelikog prostora za problematiziranje teme muzejske čuvaonice, pa čak ni u okviru knjige *Uvod u muzeologiju*. No, praktično djelovanje I. Maroevića u tom razdoblju ipak dopušta tumačenje.

Prije svega, ističe se tu njegovo sudjelovanje u timu koji je oblikovao program Muzejsko-galerijskog centra u zgradi gimnazije na Rooseveltovu trgu 1985. (zajedno s B. Bekom, savjetnikom Galerija grada Zagreba, i dr. sc. Vinkom Zlamlikom, ravnateljem Strossmayerove galerije) na temelju kojega se moglo pristupiti izradi arhitektonskog projekta preuređenja Kršnjavijeva Školskog foruma u muzejski (za smještaj dijela Moderne galerije, Gradske galerije suvremene umjetnosti – budućeg MSU-a, Muzeja arhitekture, Muzejskoga dokumentacijskog centra i prihvatnog centra za posjetitelje) te glavne zgrade za potrebe Mimarinih zbirki, poklonjenih gradu Zagrebu. Razumljivo je kako program nije smio zaobići ni smještaj i čuvanje muzejske građe, dapače, *Elementi za program* koji nastaju u veljači 1984. godine, i još uvijek se čuvaju u profesorskoj ostavštini na Filozofskom fakultetu, pokazuju koliko je nji-

Slika 3. Fotografija otvorene čuvaonice i P. Golla u Galeriji Branka Ružića u Slavonskom Brodu. Fotografirala B. Cvjetičanin.

hovo oprostorenje bilo profesoru važno i ravnopravno ostalim funkcijama.

Za sve postojeće zgrade predviđao je sljedeći odnos u postocima: izložbeni prostor s pratećim servisnim prostorijama (stalni postav, povremene izložbe, karantena, radionica za pripremu izložbi, gospodarski ulaz) zauzeo bi 45 % korisne površine, javni korisnički sadržaji i administracija (auditorij, *info-odio*, suvenirnica, garderoba, restoran, kafić, pošta i sl. te prostori osoblja) 20 % površine, a čuvaonički prostorni sklop obuhvatio bi čak 35 %. Naglašavamo ovaj zadnji broj, taj rijetko susretani planirani postotak! Zanimljiva je i kategorizacija toga zadnjeg prostornog sklopa. Unutar nje navodi se, prije svega, čuvaonica za *inaktivni materijal*, odnosno čuvaonica bez organiziranog pristupa stručnjaka

umjetninama, te jednako tako i za *aktivni materijal*, tj. prostor uređen kao studijska čuvaonica. Jednaka količina prostora namijenjena je i jednoj i drugoj čuvaonici. Naravno, predviđen je još i trezor za predmete iznimne vrijednosti te sklonište za muzejski materijal koji se ne evakuira i spremište za popratni materijal povremenih izložbi. Za Mimarinu zbirku u prednjem dijelu kompleksa omjeri su bili drukčiji – izložbenom prostoru pripadalo bi čak 60 %, a servisnim prostorima s administracijom i čuvaonicama svakomu po 20 %. S obzirom na čuvaonicu, u ovom su slučaju navedeni samo trezor i aktivne studijske čuvaonice što je, pretpostavljamo, uzrokovala visoka kvaliteta zbirke. Nažalost, u konačnom ostvarenju ta se ideja otvorenosti i dostupnosti gotovo cjelokupne građe nije poštovala. Iako,

priznajemo, poznavajući konzervativna promišljanja samog kolekcionara i njegove supruge, povjesničarke umjetnosti dr. sc. Wiltrud Mersmann, teško je očekivati da je bilo drukčije.

Sljedeće godine Ivo Maroević javlja se službenim dopisom Modernoj galeriji (19. rujna 1985.), i to u svojstvu profesora Katedre za muzeologiju Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta, u kojemu se kratko očituje o temi uređenja spremišta za Galerijine umjetnine. Napominjemo da u to vrijeme Modernu galeriju vodi Željko Grum i da ona proživljava veliko krizno razdoblje i pritisak organizacijskog spajanja s Galerijama grada Zagreba, te je možda i profesorov dopis nastao u tom kontekstu.¹⁹ I u njemu iskazuje svoje jasno stajalište ne samo u vezi s osiguranjem najboljih mikroklimatskih uvjeta za umjetnine nego i s oprostorenjem čuvaonica („odnos veličine izložbenog i spremišnog prostora apsolutno je nepovoljan“), a s druge strane ističe i nepovoljnu „raštrkanost spremišnog prostora“. Iz svega navedenog razabire se kako ga muzejska zajednica u to vrijeme doživljava prije svega kao stručnjaka u zaštiti zbirki i njihovu oprostorenju u arhitektonskom tkivu specijaliziranih zgrada. S druge strane, vidimo kako mu ideja studijske čuvaonice već tada nije strana, jednako tako ni ideja zajedničke čuvaonice.

Skrivenost teme čuvaonice u *Uvodu u muzeologiju* već smo spominjali, no ne i kako je ona osim u okviru povijesne muzeologije i teorijske muzeološke funkcije zaštite²⁰ spomenuta, dakako, za one koji žele pažljivo čitati, u poglavlju posvećenom praktičnoj muzeologiji, odnosno muzeografiji i muzeju kao središnjoj ustanovi brige za pokretnu baštinu. U dijelu

koji se bavi organiziranjem prostora muzeja Maroević, i to na toj apstraktnoj ili teorijskoj razini, razlikuje čuvaonice u funkciji zaštite kojima su „poseban pristup, kvalitetna zaštita i poseban režim ulaza“ temeljne značajke, dok su studijske čuvaonice dio prostorne skupine koja pripada muzeološkoj funkciji istraživanja i u njima se ukrštaju zahtjevi muzealaca, istraživača i ostalih pripadnika akademske zajednice, korisnika studijskog materijala. Tu je i znakovit iskaz kako „(n)ije neophodno da spremišni prostori budu pod istim krovom s drugim muzejskim sadržajima. Njihova dislokacija je moguća, a često i poželjna, kako bi se mogle kvalitetnije provesti mjere sigurnosti“²¹. Dakako, riječ je o središnjoj čuvaonici, a koju je za Grad Zagreb Maroević promišljao već sredinom osamdesetih godina 20. stoljeća.

Naime, u velikom razgovoru za *Vijenac* 16. svibnja 1996. godine, koji s njim vodi povjesničarka i muzealka Snježana Pavičić,²² on jasno govori kako muzealci sami „zanemarij(u) činjenicu da je muzejska zgrada prostorni organizam koji mora zadovoljiti tri temeljna muzejska sadržaja: čuvanje i zaštitu, izučavanje i izlaganje muzejske građe“ te kako on osobno „već gotovo deset godina govori o potrebi izgradnje zajedničke čuvaonice muzejskih predmeta za one muzeje koji su smješteni u Gornjem gradu i koji koriste prostor vrijednih povijesnih zgrada“. Još i prije toga predaje za *Informaticu Museologicu* prilog *Potreba za zajedničkom čuvaonicom i restauratorskim centrom zagrebačkih muzeja*, čije smo izvatke čitali na početku simpozija *Muzejska čuvaonica: hommage Ivi Maroeviću* 2017. godine.²³ U prilogu još jasnije elaborira ideju iz osamdesetih godina i svjedoči kako je

Slika 4. Primjer studijske zbirke (Centar Yale) – skenirani dijapozitiv iz Zbirke dijapozitiva I. Maroevića na Filozofskom fakultetu.

o njoj djelatno tada raspravljao, i to još u tijelima i povjerenstvima tadašnjih samoupravnih interesnih zajednica kulture, čak spominjao i lokaciju „u Medvedgradskoj ulici podno ili na mjestu tadašnje Tvornice ‘Astra’“. Naravno da takvu ideju nije podržala ni struka (kako bi bili odijeljeni od svoje građe?), a ni predstavnici političke moći (preveliko ulaganje).²⁴ Manje je znano da je sličnu ideju pokušavao promicati i u Dubrovniku na kraju osamdesetih, i to u okviru *Koncepcije prezentiranja Dubrovnika kao muzejski interpretiranog grada* kojom su bili povezani svi baštinski sadržaji, s tim da se muzejske sadržaje koji nisu trebali biti prezentni javnostima trebalo izmjestiti izvan stare jezgre u funkcionalno gra-

đenu zgradu izvan zidina. Zanimljivo je da je ondje, prema riječima I. Maroevića, politika prihvatila ovakvo rješenje, no ne i muzealci: „Nijedan od valjanih stručnih argumenata nije uspio uvjeriti dubrovačke muzealce da je bitnija kvalitetna briga za predmete i primjerena ponuda muzejskih prezentacija u povijesnim prostorima, od njihove komocije i prihvaćanja ideje da će dio radnog vremena provoditi nešto dalje od sadašnjih prostora.“²⁵ Uostalom, uskoro je počeo i Domovinski rat koji je donio sveopće razaranje baštine i bilo kakva gradnja postala je nezamislivom.

Prije početka rata, tijekom 1990. godine, profesor Ivo Maroević boravio je u SAD-u na Godišnjem sastanku ICOM-

Museum Support Center
Smithsonian Institution
Washington, D.C. 20560
301-238-3648
FAX 301-238-3513

APRIL 5, 1996

PROF. IVO MAROEVIC
FILOZOFSKI FAKULTET U ZABREBU
UL. I. LUCICA 3
10000 SAGREB
CROATIA

Dear Prof. Maroevic:

David Liston in our Office of Protection Services has advised me that you are interested in the Museum Support Center, and that you are considering the construction of a similar facility in your country.

First of all, I must caution you that what we have built for us may or may not be suitable for your needs. It is extremely important that you go through the full analytical process of describing your various functions in full detail. With this functional analysis completed, you may then proceed to the process of assigning space and facilities requirements for each of these functions. A building is the physical manifestation of your organizational structure and operations. What will work for us may not work for you.

The stated mission of the Museum Support Center is "To provide the optimum environment for both the preservation and study of the collections." Recognizing that the two components of this mission statement (the optimum environment for preservation and the optimum environment for study) are not mutually compatible, the MSC was designed as two facilities in one. Actually, from a structural perspective, it is 6 buildings: four large storage pods, a two-story office/laboratory complex, and a central circulation and utility corridor called "the street." Each area is designed specifically to meet the stated functional requirements of the activities associated with it.

The Museum Support Center houses collections and programs associated with several Smithsonian museums. My office administers the facility, and serves as the "landlord" for the occupants. As Director, I provide basic facility support services for the occupants, but do NOT serve as their supervisory officer. The occupants answer to their own museum or office director.

The MSC supports on the average about 250 people on a daily basis. However, it is not the same 250 people every day. There are about 1000 people within the Smithsonian who have privileges at this facility, although their principal offices may be in other facilities. Because collections are stored here, staff and visitors with interests or responsibilities in these collections must come here to use them even though their principal workplace may be in some other location. We have, therefore, a

Slika 5. Prva stranica Wilcoxova pisma

ova Međunarodnog komiteta za obrazovanje muzejskih djelatnika (ICTOP-a) i tom prilikom posjetio Museum Support Center u Washingtonu. Taj je posjet imao plodonosan utjecaj na profesora, čak i u okolnostima ratnih i poratnih zbivanja. Spomenuti članak o zagrebačkoj zajedničkoj čuvaonici u *Informatici Museologica* izišao je u trenu kada je to doista u našim složenim društvenim okolnostima bilo moguće i kada je doista i moglo izvršiti nekakav utjecaj na samu muzejsku zajednicu.

No, prije negoli se iscrpnije posvetimo dokumentaciji koja je pratila profesorovo udubljanje u temu, a zbog širenja naših zajedničkih muzejskih spoznaja, ističemo i jedan engleski primjer razmišljanja koji, zanimljivo, kao da nikada nije uspio naći svoj put do (anglista) I. Maroevića. Pritom mislimo na promišljanja ponekad i kontroverznog povjesničara umjetnosti, muzealca i pisca Juliana Spaldinga, koji s velikim profesionalnim iskustvom i kreativnim i inovativnim projektom *The Open Museum* iza sebe²⁶ 2002. godine objavljuje knjigu *The Poetic Museum: Reviving Historic Collections* (Munich, New York: Prestel, 2002). U njezinu sedmom poglavlju zastupa ideju izmještenih centara za zbirke, poput trgovačkih skladišta, koji će jamčiti profesionalnu brigu za građu, ali i osigurati pristup posjetiteljima, naravno, uz važnu ulogu kustosa i njihovo znanje pohranjeno u bazama podataka na računalima itd. Kada pogledamo današnju muzejsku sliku Europske unije, shvatit ćemo da u spektakularnim novim zgradama muzeja i novih postava, utemeljenih na iscrpno razrađenim interpretativnim strategijama i prevladavajućoj uporabi sredstava informacijskih tehnologija, važno mjesto zauzima tema

centara zbirki ili bolje centara za zbirke i posjetitelje, a koja je napokon, pjesnički napisano, zapljusnula i naše obale.

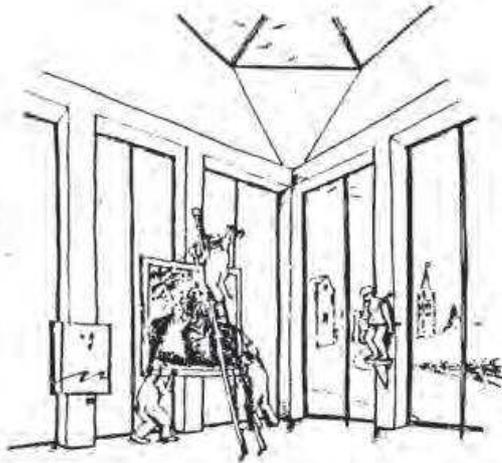
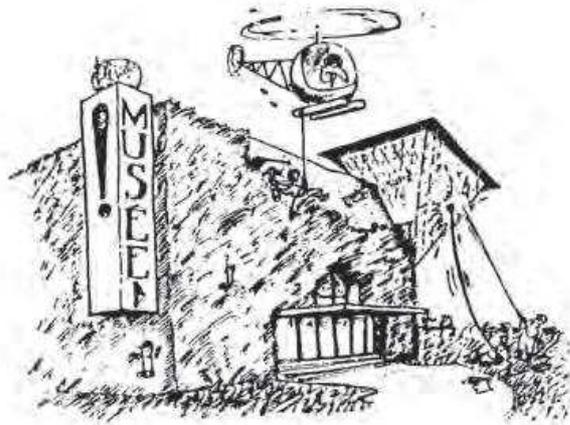
No, vratimo se američkom Centru koji je imao presudan utjecaj na I. Maroevića. Na Filozofskom fakultetu sačuvana je sva dokumentacija koju je profesor dobio od ravnatelja Centra U. Vincenta Wilcoxa (očevidno od voditelja Ureda servisa za zaštitu Davida Listona) (sl. 5). Osim poduzetog službenog pisma tu je bio i skup iscrpnih planova s kratkim opisom ovoga četverodijelnog, razmjerno niskoga (dvokatnog) prostornog sklopa (koji je odmah u početku imao ugrađenu ideju širenja i praćenja rasta zbirki, ali i sve većeg otvaranja posjetiteljima) te Wilcoxov recentni članak izišao u ICOM-ovu časopisu *Museum International* pod naslovom *Detached storage: the Smithsonian Institution's Museum Support Center*. I samo pismo američkog stručnjaka je zanimljivo. Očevidno velik pragmatičar, Wilcox je Maroevića dobrohotno upozoravao da ono što su oni u Washingtonu napravili za svoje potrebe ne mora zadovoljiti naše u Hrvatskoj. Usto, naglasio je i gotovo podcrtao ovaj savjet i promišljanje o izgradnji funkcionalne arhitekture koje prevodimo u cijelosti: „Iznimno je važno da potpuno prođete čitav analitički proces opisujući iscrpno sve svoje različite funkcije. S tom potpunom funkcionalnom analizom moći ćete nastaviti s procesom dodjeljivanja prostora i prostornih zadatosti (značajki) svim tim funkcijama. Zgrada je fizička manifestacija vaše organizacijske strukture i djelatnosti. Ono što će funkcionirati dobro za nas, možda neće za vas.“ Potom je dao svoj opis organizacije Centra, pojašnjavajući svoju ulogu, i to ne nadzornika čuvaonica okupljenih muzeja iz skupine

Ten Commandments for the museum architect

Dinu Bambaru from Canada
gleaned these messages working
at home and abroad

1

Pick the ultimate in bizarre building materials, keeping in mind that their upkeep should be utterly impossible.

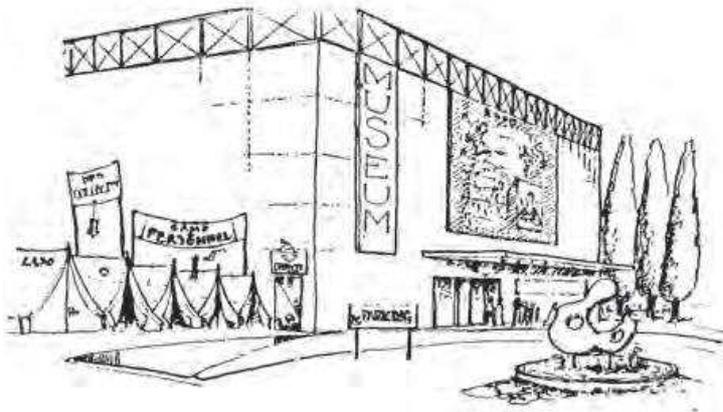
2

Forget that there might be such things as collections.

3

Forget that there might be such things as visitors.

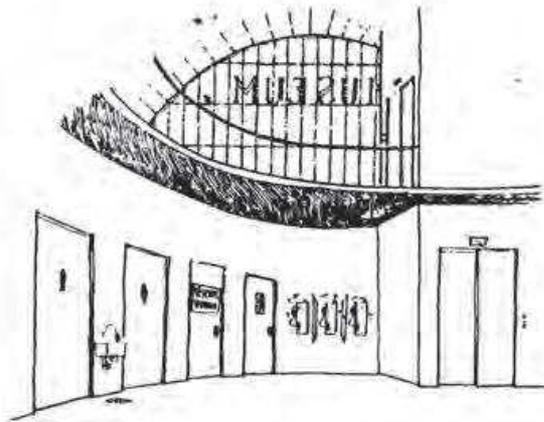

4

Forget that there might be such a thing as staff.

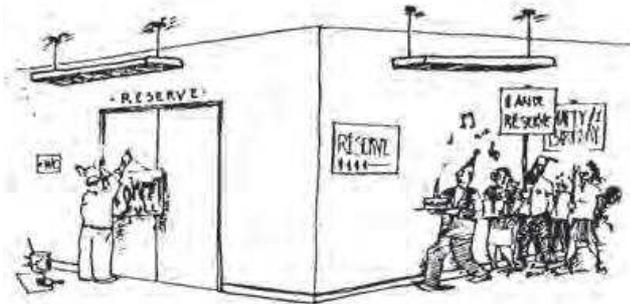
5

Bestow on every inaccessible nook and cranny the title 'storeroom'.

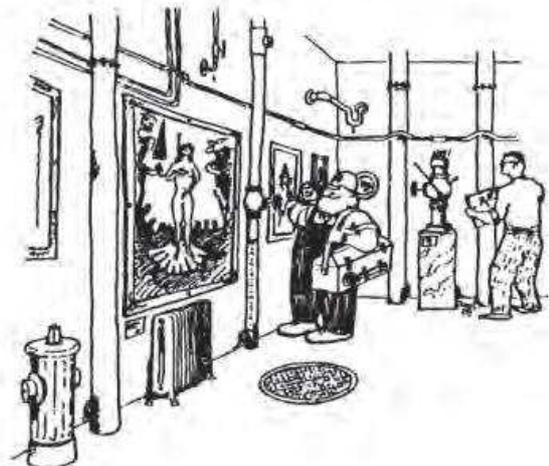
6

Make sure that storage space is crammed to the hilt one year after inauguration.

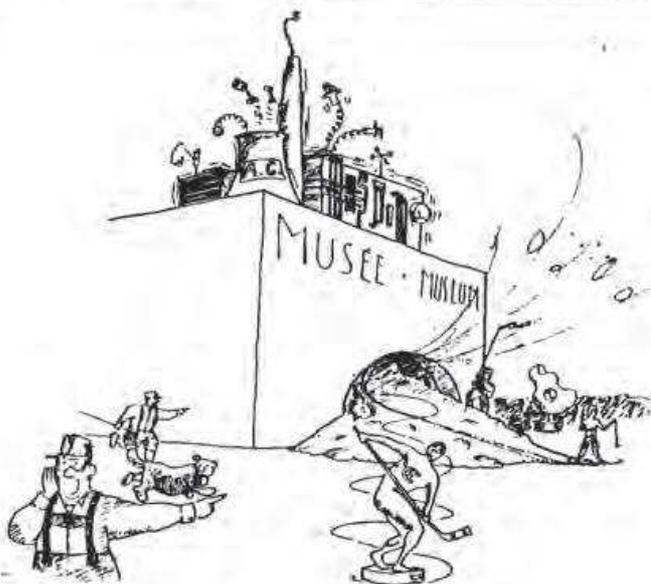
7

Make sure that the collections are hemmed in by the greatest possible number of water conduits.

Ten Commandments for the museum architect

203

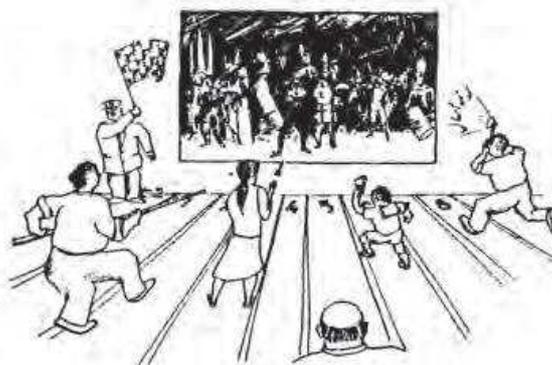

8

To control relative humidity and temperature, place blind faith in a centralized air-conditioning system.

9

Offer visitors total 'hands-on' contact with the works on display.

10

And above all, design a museum that is a monument to the glory of the architect—that's you.

Slike 6 – 8. D. Bumbaru. Deset zapovijedi za arhitekta muzejskih zgrada.

Smithsonian, nego onoga tko je odgovoran za davanje osnovne servisne podrške za sve tzv. stanare. Na kraju ponavlja svoju spremnost za dodatne odgovore, ali i za razmjenu iskustava, s obzirom na to da je potpuno svjestan kako ne zna sve o zajedničkoj čuvaonici niti je njegov Centar u funkcionalnom smislu savršen.

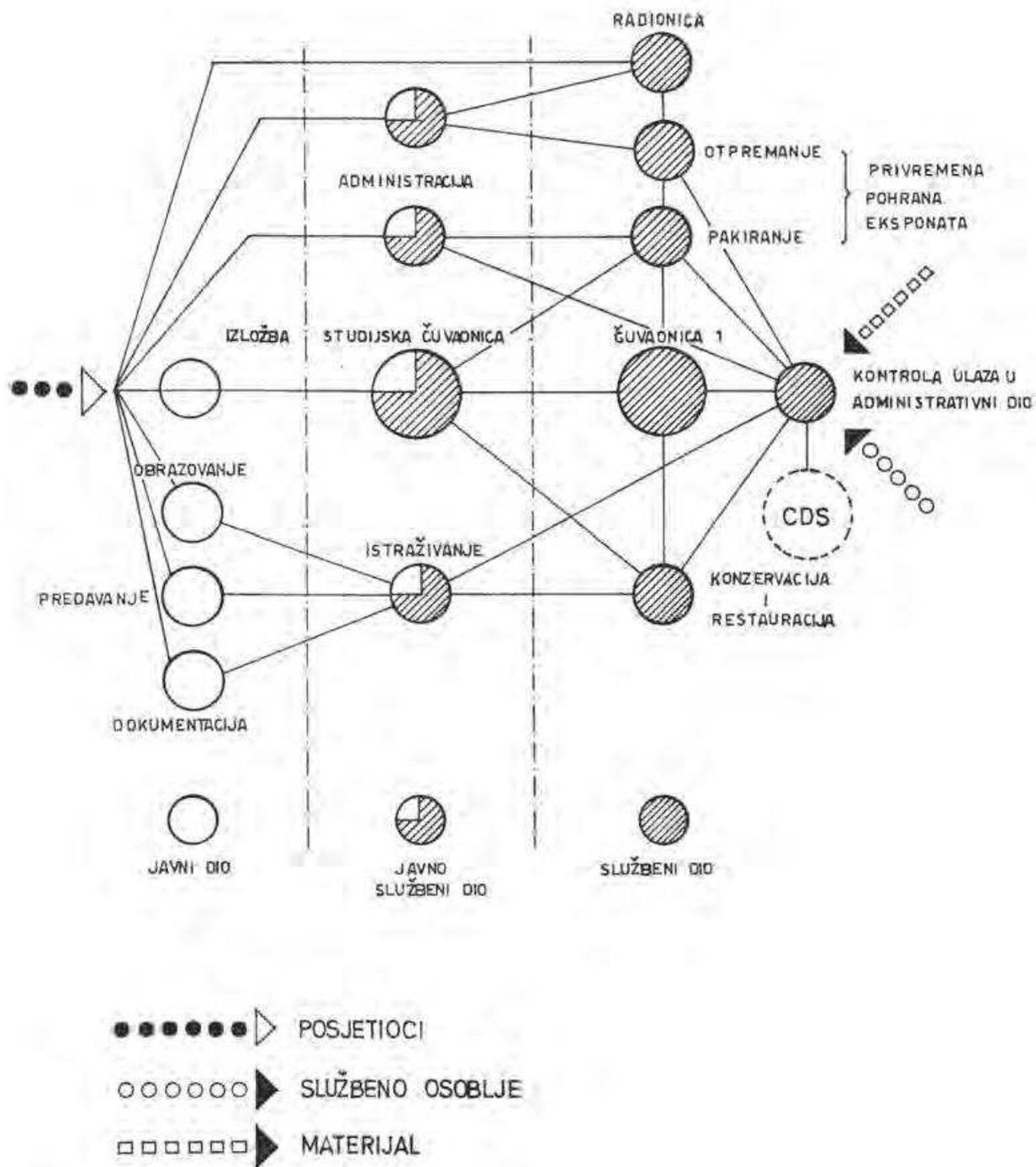
Osobito nas je razveselio smisao za šalu u duhu kojega je Wilcox profesoru, za njegovu zabavu, ali u potpuno ozbiljnom kontekstu, poslao i skenirane karikature *Deset zapovijedi za muzejskog arhitekta* koje donosimo u ovoj prigodi u cijelosti. Dobar dio njih izravno se odnosi na zaštitu zbirki i čuvaonice! Naime, ravnatelj Centra svjestan je da one na smiješan način, ali i jako poučno govore o glavnim problemima s kojima se mogu susresti oni koji planiraju i upravljaju projektima izgradnje muzejskih zgrada. Inače, te likovno i sadržajno sjajne ironične interpretacije autorski je potpisao poznati i još uvijek djelatni kanadski zaštitnik urbanoga i graditeljskog nasljeđa Dinu Bumbaru (sl. 6, 7 i 8).²⁷

U trenutku dok to čita, jednako tako i dok vodi službeni razgovor s Pavičić, Ivo Maroević zna da je koncepciju takve zajedničke čuvaonice za zagrebačke muzeje načinio već MDC (K. Bence, Ž. Laszlo, Z. Matica), no on je nije vidio. A kada je vidi, uostalom i sačuva taj *Prijedlog koncepcije zajedničke čuvaonice za muzeje u gradu Zagrebu s mogućim lokacijama* u svojoj dokumentaciji, očevitno je kako ne može stati uz nju.

Bila je tu doista riječ o minimalno razrađenoj ideji, prijedlogu, u kojemu je zapravo najviše prostora bilo posvećeno stanju čuvaoničkih prostora potencijalnih korisnika, zagrebačkih muzeja (str. 14–21), a manje načelima na kojima se

temeljilo prijedloge gradnje i načelima funkcioniranja i organizacije, dok su na kraju kratkom SWOT analizom opisane moguće lokacije i objekti koje se moglo preurediti za potrebe zajedničke čuvaonice – Dom kulture u Dubravi, blok Badel na Kvaternikovu trgu s mogućnošću podzemne novogradnje, zgrada Hrvatske tiskare na Trgu Petra Preradovića, Tvornica *Gredelj*, lokacija Seljačke obiteljske zadruge *Šantek* na Rudešu, skućenih podzemnih prostornih mogućnosti novogradnje. Kada smo posložili kronološki sačuvane dopise iz profesorove radne sobe, bilo nam je jasno da se izradi idejnog rješenja zajedničke čuvaonice pristupilo ozbiljnije i da je *Elemente za projektni program* Središnje muzejske čuvaonice u Zagrebu pisao prof. dr. sc. I. Maroević sredinom travnja 1997., iako je dopis konzervatora savjetnika Želimira Laszla, upućen zagrebačkim muzejima radi dobivanja točnih podataka o broju zbirki i predmeta koji bi bili pohranjeni u takvim prostorima, s procjenom potrebne kvadrature te pojedinostima o materijalima od kojih su predmeti načinjeni, poslan 7. travnja te godine. Spomenute *Elemente* donosimo u cijelosti jer su ti razrađeni općeniti zahtjevi u odnosu na lokaciju (A), kompleks zgrada (B) i pojedine građevine (C), sagledane i s aspekta muzejske građe i planiranog osoblja, na svoj način uporabljivi i danas. Konačan projektni program i idejno rješenje nisu sačuvani u profesorovoj fakultetskoj dokumentaciji, no ipak smo, vodeći se biografijom i bibliografijom najboljeg poznavatelja stanja naših muzejskih čuvaonica Ž. Laszla,²⁸ došli do konačnog rezultata – *Pred-projekta zajedničke čuvaonice za zagrebačke muzeje* autora Blande Matica, Ive Maroevića i Želimi-

HEMA S MOGUĆIM FUNKCIJAMA ZAJEDNIČKE ČUVAONICE :

Slika 9. Shema s mogućim funkcijama zajedničke čuvaonice iz prvog Prijedloga koncepcije zajedničke čuvaonice

ra Laszla iz 2001. godine.²⁹ Dakle, puno višegodišnjih udruženih napora i znanja, koji su prema dopisima naišli na razumijevanje Gradskog ureda za prosvjetu i kulturu Grada Zagreba, nije uspjelo osigurati ozbiljnije korake u ostvarenju.³⁰

Vrlo jasno stajalište o muzejskoj čuvaonici i zaštiti muzejske građe I. Maroević ostavlja i u kratkom dopisu koji je trebao funkcionirati kao odgovor njegovu studentu Nikoli Albanežu, tada zaposlenom u svojstvu kustosa u Gradskome muzeju Karlovac, te kao podrška tomu Muzeju zbog neprimjerenih uvjeta čuvanja zbirke na lokaciji poduzeća Plamen (Etnografske zbirke) ili u vojnim objektima (Zbirke namještaja). Profesorove uvodne riječi imaju obilježje profesionalnog *creda* koji bismo trebali usvojiti svi: „Medju primarnim djelatnostima i zadacima muzeja, čuvanje muzealija zauzima povlašteno mjesto. Čuvanje, shvaćeno u najširem smislu, uključuje u sebi i funkcije sabiranja, zaštite, registriranja i dokumentacije... Za obavljanje funkcije temeljne zaštite muzejske gradje prvenstveno su nužni kvalitetni prostori, dakle spremišta, u kojima bi trebali vladati idealni uvjeti za život muzejskih predmeta.“ Ovakvo razmišljanje profesor će potvrditi posljednji put u svojem članku *Elementi za projektni program izgradnje muzeja*³¹ koji je predao uredništvu 20. ožujka 2003. godine, neposredno prije nego što smo kao njegovi suradnici na Fakultetu saznali da mu je dijagnosticirana zloćudna bolest.

I u tom tekstu muzejske su čuvaonice podijeljene između prostora koji obavljaju funkciju zaštite i onih kojima je dodijeljeno istraživanje, odnosno između zatvorenih i poluzatvorenih cjelina. Upravo na tragu ovog programa nastat će pod pro-

fesorovim mentorstvom i diplomski rad Ž. Sušić *Muzeološka koncepcija Tiflološkog muzeja u Zagrebu i njezin odraz u stalnom postavu*, na temelju kojega će arhitekt Ž. Kovačić pristupiti preuređenju unutrašnjosti spomenutog Muzeja, smještenog na drugome i u dijelu trećeg kata zgrade u Draškovićevoj 80. I nama, profesorovim studentima i suradnicima, *Elementi* će služiti redovito kao podsjetnik kod recenziranja brojnih koncepcija stalnih postava ili preuređenja muzeja te kod vlastitoga kreativnog rada na takvim poslovima. Uostalom, *Elementima* je morao ovladati i arhitekt Igor Franić s kojim je profesor radio kao savjetnik pri izradi iscrpnije dokumentacije projekta Muzeja suvremene umjetnosti. Nažalost, kada smo 2018. godine prisustvovali predstavljanju idejnog rješenja nove zgrade Muzeja naivne umjetnosti na Vrancanyjevoj poljani u Muzeju *Mimara*, nekima od nas učinilo se da su *Elementi* novijoj generaciji arhitekata postali nepoznati, no za to nemamo provjerene pokazatelje.

Poznavajući dobro profesora Ivu Maroevića, gotovo smo sigurni kako bi se veselio da je doživio taj procvat muzejskih i baštinskih projekata koji je naša zajednica doživjela u zadnjih deset godina, posebice nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine. Među njima podosta je onih koji sadržavaju i rješavanje problema i izazova koje donosi prostorno rješenje muzejskih čuvaonica (i trezora i studijski dostupnih). Primjerice, svi zagrebački muzeji koji su uspjeli izboriti novac iz fondova EU-a važnim dijelom projekta proglasili su oblikovanje i uređenje svojih zasebnih muzejskih čuvaonica – tzv. interpretacijskog prostora Etnografskog muzeja u dvorišnoj zgra-

Ivo Maroević

SREDISNJA MUZEJSKA ČUVAONICA U ZAGREBU
elementi za projektni program

A. Lokacija

Obzirom na specifičnost sadržaja i na važnost razumne udaljenosti od zagrebačkih muzeja i galerija koji će pohranjivati svoje zbirne fondove u Središnjoj muzejskoj čuvaonici, potencijalna lokacija trebala bi zadovoljavati slijedeće uvjete:

- Ako je moguće, locirati čuvaonicu na udaljenosti od većine zagrebačkih gornjogradskih i donjogradskih muzeja koja se može lako savladati pješice (do 1000 m od Ilice i Jurišićeve ulice u rasponu od Britanskog do Trga burze). Ako to nije moguće, tada u dijelovima grada koji su dostupni sredstvima javnog prometa, no ne više od 3-4 km od strogog središta grada.

- Čuvaonicu locirati na mjestu koje se nalazi u predjelu s najmanjim zagađenjem zraka. Obratiti pozornost na ružu vjetrova, blizinu postojećih ili potencijalnih zagađivača, gustoću prometa u okolici. Prednost imaju predjeli u kojima je manji broj dana s maglom i koji su zaštićeni od jakih vjetrova.

- Obzirom na lokalne mjesne uvjete čuvaonicu smjestiti u predjelu s najnižom lokalno utvrđenom opasnošću od potresa, na mjestu gdje će biti potpuno sigurna od poplava bilo Save, bilo obližnjih potoka ili kanalizacijskih sustava.

- U odnosu na ratne opasnosti čuvaonicu smjestiti na dostatnoj udaljenosti od vojnih objekata svih vrsta, važnih infrastrukturnih i prometnih čvorišta.

- Mjesto mora biti lako dostupno za pristup vozila koja će dopremati i otpremati građu i sve što je potrebno za djelovanje takve čuvaonice.

- Čuvaonica mora imati građevnu parcelu koja će omogućiti parkiranje, pristup, dovoz materijala i istovar, potrebne infrastrukturne objekte za rad čuvaonice unutar ograde, kako bi se mogla nadzirati sigurnost cjeline bez ometanja korisnika.

B. Sustav zgrada

Središnju muzejsku čuvaonicu u Zagrebu valja organizirati tako da se njezina uporaba odvija horizontalno, a ne vertikalno. To traži veći prostor zemljišta, ali omogućava lakšu organizaciju prostora i komunikaciju među njezinim dijelovima.

Horizontalni princip traži paviljonski tip organizacije prostora. Taj oblik prostorne organizacije omogućuje lakšu etapnu izgradnju, s mogućnošću dodavanja novih paviljona kad se za to ukaže potreba.

Središnji upravni dio treba biti lako dostupan iz svih paviljona. Svaki pak paviljon zadovoljava dva temeljna uvjeta:

- laki pristup materijala od ulazne recepcije i dobra komunikacija među paviljonima,

- čuvanje i zaštita muzejskog materijala trebaju teći usporedno, dakle spremišta i restauratorske radionice nalaze se u svakom paviljonu.

C. Zgrade

Zgrade u kojima se nalazi muzejska čuvaonica moraju zadovoljiti slijedeće opće uvjete:

- otpornost na potres za stupanj više od zahtjeva lokalne seizmičke karte,
- zaštita od osnovnih ratnih rizika, a spremišni prostori od projektila i bombi,
- bez dnevnog svjetla u svim spremišnim prostorima,
- puna protuprovalna i protupožarna zaštita.

Središnja muzejska čuvaonica pokriva slijedeće sadržaje:

1. za muzejski materijal

- a. ulazna recepcija za prihvata i izdavanje muzejskog materijala

Recepcija kontrolira i evidentira ulaz i izlaz muzejskog materijala. Opremljena je računalom. Prostor omogućuje pristup transportnim vozilom i pretovar materijala za lokalni transport. Povezana je adekvatnom zatvorenom komunikacijom sa svim spremištima i radionicama.

- b. dezinfekcijska i dezinsekcijaska komora

Prostor u kojem se obavlja dezinfekcija i dezinsekcija novog muzejskog materijala za koji postoji sumnja da bi mogao biti zaražen. Veličina prostora treba omogućiti postupak s najvećim predmetima, ali i lokalni postupak s manjim predmetima ili grupama predmeta.

- c. prostor za karantenu novog muzejskog materijala

Prostor za odlaganje predmeta za koje se sumnja da je u njih zaraza pritajena i da bi se mogli pojaviti zankovi zaraze u određenim rokovima. Omogućiti izolaciju među predmetima.

- d. prostori za pohranu muzejskog materijala, prema vrstama materijala i korisnicima

Ovi su prostori temeljni sadržaj središnje čuvaonice i zauzimaju najviše prostora. Njima treba posvetiti najveću pažnju sa stanovišta sigurnosti. Paviljoni u kojima se nalaze spremišta su bez dnevnog svjetla, a ovisno o materijalu mogu imati dvije do tri razine s unutarnjom vertikalnom komunikacijom (lift i interno stubište). Prostor mora biti fleksibilan, tako da ga se može organizirati prema potrebama korisnika, tj. odijeliti zbirku od zbirke, ili u posebnim slučajevima prema zahtjevima kriptoklime pojedinih materijala. Prostore unutar paviljona valja urediti tako da se u pravilu srodni materijali nalaze u istom paviljonu ili njegovu odjeljku. Srodnost materijala određuje se prema njihovim osobinama i zahtjevima kriptoklime. To su organski materijali: 1. skupina (papir, tekstil, krzno, slonova kost i sl.), 2 skupina (drvo), 3. skupina kombinirani materijali, zatim: slike na platnu i ostalim materijalima, te anorganski materijali: metali, staklo, keramika, kamen. Sve skupine organskih materijala mogu se smjestiti u prostorima u kojima se može održavati temperatura između 18 i 22C, i relativna vlaga između 50 i 60%. Metali moraju imati izrazito nisku relativnu vlagu, oko 15%, dok staklo, kamen i keramiku treba čuvati od pojave kondenznih vlaga. U svim prostorima valja

osigurati stabilnu kriptoklimu, prozračivanje kontroliranim pristupom čistoga zraka i eliminiranje štetnih UV zračenja. Protupožarnu zaštitu prilagoditi vrsti predmeta koja se pohranjuje u paviljonu.

e. sigurnosna spremišta za iznimno vrijedne predmete

Za iznimno vrijedne predmete osigurati posebna sigurnosna spremišta, koja moraju biti posebno osigurana od krađe, provale, kao i drugih mogućih oštećenja. Kriterije za ovu vrstu predmeta određuje svaki korisnik posebno. Ova spremišta moraju zadovoljavati iste uvjete kao i velika spremišta. Pristup u njih je strogo kontroliran i uz poseban režim.

f. primjerene komunikacije za dopremu i otpremu muzejskog materijala, kao i materijala i opreme za radionice,

Komunikacija do ^{svakih} prostora od recepcije i komora pod b. treba biti široka, primjerena i najkraća moguća. Komuniciranje omogućiti vozilima unutarnjeg transporta. Ova komunikacija mora omogućiti najbržu i najkraću vezu između spremišta i radionica, kao i dopremu muzejske građe u studijske prostorije.

g. gospodarski ulaz za dopremu materijala i opreme za restauratorske radionice

Ovaj ulaz mora omogućiti pristup transportnih vozila za istovar materijala i opreme za restauratorske radionice, kao i za dopremu predmeta za restauriranje koji nisu u čuvaonici. Uz poseban režim, može se ulazna recepcija za prijem muzejskih predmeta koristiti i za ovu svrhu.

h. restauratorske radionice s laboratorijima za pojedine vrste muzejskog materijala

Restauratorske radionice bi trebale i prostorno pratiti vrste materijala i predmeta koji se čuvaju u čuvaonici. Tako bi se trebale organizirati radionice za: papir, tekstil, metal, keramiku, kamen, predmete od drveta, namještaj, stafelajno slikarstvo, slike na drvu i polikromiranu plastiku i eventualno neki drugi materijal. Mogu se organizirati i radionice koje će kombinirati neke od materijala. Njih trebaju pratiti najmanje dva laboratorija i to za fizikalna istraživanja i kemijski laboratorij za identifikacije materijala. Radionice bi trebale imati svoju internu prostornu organizaciju: sobu voditelja, dokumentaciju, odlagalište za predmete u postupku, priručno skladište materijala i radna mjesta restauratora. Ove prostore valja opremiti specijalnim instalacijama, posebnom vatrodojavom i zaštitom.

i. priručna spremišta za rezervne dijelove opreme, za sredstva kojima se obavljaju restauratorski postupci i laboratorijska istraživanja.

Ova spremišta u kojima se čuva oprema i materijal za restauratorske radionice i laboratorije treba prostorno izdvojiti, jer se u njima često nalaze zapaljivi materijali, koji zahtijevaju posebni režim pohrane i korištenja.

2. za osoblje

a. ulazna recepcija za radno osoblje

- b. garderobe i sanitarni čvorovi s kupaonicama,
- c. radni prostori za upravu,
- d. manji ugostiteljski sadržaj,

- e. knjižnica i dokumentacija,
- 3. za korisnike**
  - a. ulazna recepcija za korisnike i posjetitelje,
  - b. garderoba i sanitarije,
  - c. studijske prostorije za izučavanje muzejskog materijala,
  - d. predavaonica,
  - e. manja izložbena dvorana,
- 4. infrastruktura**
  - a. sigurnost i kontrola,
  - b. kotlovnica,
  - c. kontrola zraka i klimatskih uvjeta.

Zagreb, 15.4.1997.

— 4 —

Slike 10 – 13. I. Maroević. Središnja muzejska čuvaonica u Zagrebu: elementi za projektni program.

di u Kačićevoj 9, čuvaonice Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja izmještene u krugu Tehnološkog parka Novi Petruševac te čuvaonice Tehničkog muzeja *Nikola Tesla* u skladišnoj zgradi u trokutu ulica Tratinska – Jukićeva – Brozova.³² Nema sumnje da su time argumenti za potrebu osiguranja jednoga zajedničkog centra zbirki zagrebačkih muzeja oslabili. Tu je i projekt zvučna naslova *RE-ORG*, zajednički projekt UNESCO-a i ICCROM-a, utemeljen na temi *Preventivno očuvanje ugroženih muzejskih zbirki u razvijenim zemljama* i vođen idejom o sigurnim i dostupnim muzejskim čuvaonicama,³³ koji se od 2017. godine provodi u zemljama jugoistočne Europe uz potporu svjetske muzejske organizacije ICOM i natječaja za specijalne projekte. Projekt organiziraju Regionalna alijansa ICOM-a za jugoistočnu Europu (ICOM SEE) te hrvatski i slovenski nacionalni komiteti ICOM-a. U prvoj polovici studenoga 2017. domaćin djelovanja projekta *RE-ORG* bio je Etnografski muzej u Zagrebu, tijekom kojega su, i to na strukovnim seminarima i radionicama, muzejski profesionalci iz Slovenije, Srbije i Hrvatske imali priliku

„unaprijediti muzejske vještine i koristiti alate za analizu i poboljšanje uvjeta zbirki u čuvaonicama“³⁴.

S druge strane, znamo da bi profesor Ivo Maroević oštrom pisanom kritikom kao drugu stranu europske medalje o našim muzejskim čuvaonicama popratio stvarna ostvarenja, primjerice ono u obliku Studija Galerije Antuna Augustinčića³⁵, koje kao da počiva na sljedećem iskazu – jaki na manifestnom, slabi u stvarnom ostvarenju. Upravo takvo profesорово nepokolebljivo kritičko stajalište, „to njegovo pisanje i življenje u skladu s uvjerenjima“³⁶, kako to lijepo piše akademik Tonko Maroević, dodali bismo i njegovo nastojanje spoznavanja i obznanjivanja istinitog stanja stvari, nedostaju nam i danas te stvaraju osjećaj velike praznine deset godina nakon njegova odlaska. Nadamo se da smo to barem malo uspjeli aktivistički popuniti što objektivnijim sagledavanjem domaćih iskustava, ali i primjerima dobre i funkcionalnosti okrenute, ne nužno i skupe europske prakse, koje sve zajedno objavljujemo u ovome tematskom broju *Muzeologije*.

BILJEŠKE

- ¹ Germain Bazin, *The Museum Age* (Bruxelles: Desoer, 1967), 263.
- ² Isto.
- ³ *Novi pozor*, br. 180 (1868).
- ⁴ O tome najviše podataka može zainteresiranom čitatelju dati kapitalno djelo S. Knežević, *Zagrebačka zelena potkova* (Zagreb: Školska knjiga, 1996).
- ⁵ Ivo Maroević, *Uvod u muzeologiju* (Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1993), 43.
- ⁶ Za potrebe pregledavanja prvog dijela zbornika u okviru ovog rada koristili smo se mrežnim izvorom: *Museographie: Architecture et aménagement des musées D'art vol. 1* (Madrid: Office International Des Musees, 1934), <https://archive.org/details/in.gov.ignca.7204> (pristupljeno 25. kolovoza 2018.).
- ⁷ Stanko Staničić, „Zdenka Munk – mjesto i uloga u hrvatskoj muzeologiji“, *Informatica Museologica* 32, br. 1/2 (2001): 31–36.
- ⁸ Antun Bauer, „Neki problemi muzejske arhitekture“, *Muzeologija* 3 (1953): 133–173.
- ⁹ Višnja Zgaga, prev., „Internacionalna konferencija muzejskog deponiranja“, *Informatica Museologica* 8, br. 3/4 (1977): 20–24.
- ¹⁰ E. Verner Johnson i Joanne C. Horgan, *Museum collection storage* (Paris: UNESCO, 1979), <http://unesdoc.unesco.org/images/0004/000423/042316eo.pdf> (pristupljeno 24. kolovoza 2018.).
- ¹¹ Višnja Zgaga, prev., „Novi sistem ‘vidljive pohrane’“, *Informatica Museologica* 8, br. 3/4 (1977): 25–27.
- ¹² I osobno smo doživjeli slabu recepciju, i to priloga o izlučivanju iz fundusa: Žarka Vujić, „Izlučiti ili ne izlučiti predmete iz zbirke?“ *Informatica Museologica* 27, br. 1/2 (1997): 5–11. Od njegove pojave prošlo je dvadeset godina, a nacionalna muzejska zajednica još ni ne raspravlja, kamoli praktično djeluje u okviru ove aktivnosti upravljanja muzejskim zbirkama.
- ¹³ Ida Vranić, „Antropološki muzej Sveučilišta Britanske Kolumbije: odmak od uobičajenih pristupa izlaganju i pohranjivanju muzejske građe“, *Ethnologica Dalmatica* 10, br. 1 (2001): 65–76.
- ¹⁴ Sena Dawes, „Looking Through Glass: Understanding Visitor Perceptions of Visible Storage Methods in Museums“ (diplomski rad, University of Washington, 2016), https://digital.lib.washington.edu/researchworks/bitstream/handle/1773/36373/Dawes_washington_0250O_15856.pdf?sequence=1 (pristupljeno 1. kolovoza 2018.).
- ¹⁵ Đuro Vandura, „Galerijski predmet u depou“, *Informatica Museologica* 21, br. 3/4 (1990): 29–30.
- ¹⁶ Đuro Vandura, „Strossmayerova galerija starih majstora Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti: Projekt stalnog postava, 1994.“ *Informatica Museologica* 25, br. 1/4 (1994): 19–28.
- ¹⁷ Isto, 27.
- ¹⁸ Jadranka Vinterhalter, „Novi muzejski postavi u programu kustoske radionice Muzeji i galerije suvremene umjetnosti – poslije rata“, *Informatica Museologica* 30, br. 1/4 (1999): 32.
- ¹⁹ Vidi: Željko Marciuš, „Posljednjih dvadeset godina Moderne galerije“, u: *Povijest: palače – ustanove – obnove*, ur. Igor Zidić (Zagreb: Moderna galerija, 2005), 127–129.
- ²⁰ Ovo poglavlje knjige (str. 169–185) objavljeno je prethodno kao tekst *Zaštita muzejske građe – temeljne odrednice* u već spomenutom broju časopisa *Informatica Museologica* 21, br. 3/4 (1990): 5–10.
- ²¹ Svi citati u ovom odjeljku preuzeti su iz: Maroević, *Uvod u muzeologiju*, 86–87.
- ²² Snježana Pavičić, „Uz međunarodni dan muzeja: Ivo Maroević. Od muzeja do antimuzeja i natrag“, *Vijenac*, 16. svibnja 1996., 4–5.
- ²³ Učinio je to emotivno profesorov sin Domagoj Maroević, danas muzejski pedagog u Muzeju Prigorja u Sesvetama.
- ²⁴ Ivo Maroević, „Potreba za zajedničkom čuvanicom i restauratorskim centrom zagrebačkih muzeja“, *Informatica Museologica* 26, br. 1/4 (1995): 11.
- ²⁵ Toliko mu je to bilo upisano u memoriju da se našlo protumačeno i u posmrtno objavljenoj knjizi *Zrnca životnog mozaika* (Petrinja: Matica hrvatska u Petrinji, 2008), 146.
- ²⁶ Vidi više: Research Centre for Museums and Galleries, *Catalyst for Change: the Social Impact*

of the Open Museum (Leicester: RCMG, 2002), <https://lra.le.ac.uk/bitstream/2381/24/1/catalyst.pdf> (pristupljeno 3. rujna 2018.).

²⁷ Zapovijedi su izišle u časopisu *Museum*, br. 164 (1989): 201–203.

²⁸ Napominjemo kako je profesor Maroević bio jedan od recenzenata priručnika *Preventivna zaštita slika* koji je Ž. Laszlo objavio u nakladi svojega matičnog MDC-a 2006. godine. U priručniku je nekoliko stranica posvećeno i opremi i metodama čuvanja slika u muzejskim čuvaonicama.

²⁹ Želimir Laszlo, biografija i bibliografija, Muzejski dokumentacijski centar, http://www.mdc.hr/UserFiles/file/MDC/Zelimir%20Laszlo_Biografija%20&%20Bibliografija.pdf (pristupljeno 2. kolovoza 2018.).

³⁰ Zahvaljujemo kolegici Kocijan na informacijama o dokumentaciji povezanoj s ovim projektom koju posjeduje Muzejski dokumentacijski centar. Poslužile su za provjeru koraka razvijanja konačnog elaborata. Prenosimo i njezin zadnji podatak o „obnovljenom ‘interesu’ iz 2003. gdje MDC piše Gradu pozivajući se na koncept koji su radili I. Maroević, B. Matica i Ž. Laszlo“ te spominje „dokument o kulturnom razvitku grada Zgb 2001-2004. u kojem je zajednička čuvaonica navedena kao prioritet“.

³¹ Ivo Maroević, „Elementi za projektni program izgradnje muzeja“, *Informatica Museologica* 33, br. 3/4 (2002): 67–73.

³² Podatci o povlačenju novca iz fondova EU-a crpljeni su iz sveobuhvatnog pregleda M. Kocijan, „Fondovi EU-a i hrvatski muzeji: Kako su hrvatski muzeji iskoristili fondove Europske unije?“ *Muzeologija* 53 (2016): 293–325, te manjim dijelom iz mrežnog priloga *Grad Zagreb priprema obnovu pet zapuštenih tvornica i skladišta*, <https://www.nacionalno.hr/grad-zagreb-priprema-obnovu-pet-zapustenih-tvornica-i-skladista/> (pristupljeno 2. kolovoza 2018.).

³³ RE-ORG, <http://www.re-org.info/> (pristupljeno 2. kolovoza 2018.).

³⁴ Etnografski muzej Zagreb, „RE-ORG projekt“, <http://www.emz.hr/Projekti/RE-ORG%20projekt> (pristupljeno 2. kolovoza 2018.).

³⁵ I sami smo se okušali u dobronamjernome sumativnom vrednovanju ovog projekta. Vidi više:

Žarka Vujić, „Sumativno vrednovanje Studija Galerije Antuna Augustinčića u Klanjcu“, *Anali Galerije Antuna Augustinčića* 37 (2017): 3–26.

³⁶ Tonko Maroević, „Dragi rođak, čovjek načela i savjesnosti“, u knjizi Ive Maroevića *Zrnca životnog mozaika* (Petrinja: Matica hrvatska u Petrinji, 2008), 17.

LITERATURA

Bauer, Antun. „Neki problemi muzejske arhitekture“. *Muzeologija* 3 (1953): 133–173.

Bazin, Germain. *The Museum Age*. Bruxelles: Desoer, 1967.

Dawes, Sena. „Looking Through Glass: Understanding Visitor Perceptions of Visible Storage Methods in Museums“. Diplomski rad, University of Washington, 2016. https://digital.lib.washington.edu/researchworks/bitstream/handle/1773/36373/Dawes_washington_0250O_15856.pdf?sequence=1 (pristupljeno 1. kolovoza 2018.).

Etnografski muzej Zagreb. „RE-ORG projekt“. <http://www.emz.hr/Projekti/RE-ORG%20projekt> (pristupljeno 2. kolovoza 2018.).

Kocijan, Maja. „Fondovi EU-a i hrvatski muzeji: Kako su hrvatski muzeji iskoristili fondove Europske unije?“ *Muzeologija* 53 (2016): 293–325.

Maroević, Ivo. „Elementi za projektni program izgradnje muzeja“. *Informatica Museologica* 33, br. 3/4 (2002): 67–73.

Maroević, Ivo. „Potreba za zajedničkom čuvaonicom i restauratorskim centrom zagrebačkih muzeja“. *Informatica Museologica* 26, br. 1/4 (1995): 11.

Maroević, Ivo. *Uvod u muzeologiju*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1993.

Maroević, Ivo. *Zrnca životnog mozaika*. Petrinja: Matica hrvatska u Petrinji, 2008.

Maroević, Tonko. „Dragi rođak, čovjek načela i savjesnosti“. U knjizi Ive Maroevića *Zrnca životnog mozaika*. Petrinja: Matica hrvatska u Petrinji, 2008.

Museographie: Architecture et aménagement des musées D’art vol. 1. Madrid: Office International Des Musees, 1934. <https://archive.org/details/in.gov.ignca.7204> (pristupljeno 25. kolovoza 2018.).

Laszlo, Želimir. Biografija i bibliografija. Muzejski dokumentacijski centar. http://www.mdc.hr/UserFiles/file/MDC/Zelimir%20Laszlo_Biografija%20&%20Bibliografija.pdf (pristupljeno 2. kolovoza 2018.).

Pavičić, Snježana. „Uz međunarodni dan muzeja: Ivo Maroević. Od muzeja do antimuzeja i natrag“. *Vijenac*, 16. svibnja 1996., 4–5.

Portal Nacionalno. „Grad Zagreb priprema obnovu pet zapuštenih tvornica i skladišta“. HD7 Consulting. <https://www.nacionalno.hr/grad-zagreb-priprema-obnovu-pet-zapustenih-tvornica-i-skladista/> (pristupljeno 2. kolovoza 2018.).

RE-ORG. <http://www.re-org.info/> (pristupljeno 2. kolovoza 2018.).

Staničić, Stanko. „Zdenka Munk – mjesto i uloga u hrvatskoj muzeologiji“. *Informatica Museologica* 32, br. 1/2 (2001): 31–36.

Vandura, Đuro. „Galerijski predmet u depou“. *Informatica Museologica* 21, br. 3/4 (1990): 29–30.

Vandura, Đuro. „Strossmayerova galerija starih majstora Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti: Projekt stalnog postava, 1994.“ *Informatica Museologica* 25, br. 1/4 (1994): 19–28.

Verner Johnson, E. i Joanne C. Horgan. *Museum collection storage*. Paris: UNESCO, 1979. <http://unesdoc.unesco.org/images/0004/000423/042316eo.pdf> (pristupljeno 24. kolovoza 2018.).

Vinterhalter, Jadranka. „Novi muzejski postavi u programu kustoske radionice Muzeji i galerije suvremene umjetnosti – poslije rata“. *Informatica Museologica* 30, br. 1/4 (1999): 32.

Vranić, Ida. „Antropološki muzej Sveučilišta Britanske Kolumbije: odmak od uobičajenih pristupa izlaganju i pohranjivanju muzejske građe“. *Ethnologica Dalmatica* 10, br. 1 (2001): 65–76.

Vujić, Žarka. „Izlučiti ili ne izlučiti predmete iz zbirke?“ *Informatica Museologica* 27, br. 1/2 (1997): 5–11.

Zgaga, Višnja, prev. „Internacionalna konferencija muzejskog deponiranja“. *Informatica Museologica* 8, br. 3/4 (1977): 20–24.

Zgaga, Višnja, prev. „Novi sistem ‘vidljive pohrane’“. *Informatica Museologica* 8, br. 3/4 (1977): 25–27.

TOPIC OF THE MUSEUM STORAGE: REPRESENTATIVE OF THE INTEREST OF PROFESSOR IVO MAROEVIĆ CONTINUES TO BE OUR BIGGEST MUSEUM ISSUE

The paper primarily gives a diachronic picture of considering the topic of a museum storage in the Croatian museology and museum practice. The biggest space is given to the reflections of Professor Ivo Maroević about this topic, which in 2017 was indeed selected as the backbone of organizing the first commemorative meeting dedicated to this founder of the Chair for Museology at the Faculty of Humanities and Social Science and the author of the first national system of museology. The Professor's reflections were supported by his printed texts, as well as archival documentation stored at the mentioned Faculty, that has proven as a new and relevant source of respective information. As the best solution for good protection, as well as controlled communication of such museum items, I. Maroević saw and advocated the concept of a common museum storage, the realization of which he himself tried to affect clearly and with emphasis in Dubrovnik and Zagreb. Unfortunately, with no real effect. Today's occurrences in the development and space-establishment of the national museum activities show that the museums in Croatia have understood the importance, as well as attraction of this communication possibility of the museum storages. However, they decided not to develop them collectively, but rather as part of their own individual projects of redesigning the museum architecture and establishing new permanent exhibitions.